

УДК 94:355.1(477)''1917/1921''

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fhi.2023.24.4033>

РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ТРАДИЦІЙ У ВОЄННОМУ МИСТЕЦТВІ АРМІЇ УНР ЗА ОЦІНКАМИ ГЕНЕРАЛА ВСЕВОЛОДА ПЕТРІВА

Данило ЗАДУНАЙСЬКИЙ

Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра історичного краєзнавства
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна
e-mail: zadunayets@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5871-3658

Запропонована публікація є продовженням дослідження елементів українського воєнного мистецтва періоду Української революції 1917–1921 рр., що здійснюється автором на основі аналізу наукового доробку українських військових теоретиків – учасників тих подій. Особливу увагу приділено використанню українських військових традицій минулого у контексті пристосування до нових викликів революційної епохи та змін у веденні війни. Найчастіше і найбільше відповідно до праць В. Петріва було використано козацьку тематику. У статті розглянуто основні напрямки використання української військової спадщини в часи Української революції.

Ключові слова: Україна, військові традиції, воєнне мистецтво, армія УНР, Всеволод Петрів, Українська революція, козацтво.

Досвід попередніх поколінь завжди є дуже складною, але водночас важливою складовою для будь-якого суспільства у його розвитку і становленні. Подібний вплив має і використання військових традицій минулого у вже нових умовах і потребах війни. Звичайно, у різних обставинах досвід предків може відігравати різну роль, що зумовлено як новітніми викликами, так і ситуацією, що постійно змінюється, проте його врахування завжди залишатиметься позитивним. Взагалі, жодне воєнне мистецтво, яке стосується більш сучасного етапу розвитку людства не могло не спиратись на досягнення науково-технічного прогресу і водночас як на загальносвітове, так і національну спадщину воєнної науки. Не винятком став і український досвід. Буремні події, які стались під час Революції 1917–1921 рр. на території України зумовили значну зміну військової ситуації, порівнюючи з періодом Першої світової. Нові обставини потребували як нових рішень, так і використання досягнень минулих часів. Для того, щоб визначити наскільки вагоме місце займали останні в українському воєнному мистецтві тогочасного періоду, звернемось до наукового доробку одного з найбільш фахових українських теоретиків і дослідників цього питання – Всеволода Петріва, генерала армії УНР.

Відразу наголосимо, що історія українських збройних утворень та їх проводу зацікавила багатьох сучасних вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема

В. Голубка, М. Литвина, Я. Тинченка, П. Ткачука, М. Крогофіла та інших¹. При цьому, певну увагу привернула і постать Всеволода Миколайовича Петріва. Прикладом цього є публікації І. Войцехівської, В. Голубка, Я. Тинченка та Я. Гриневича². Автори зосередилися на розгляді біографії цього діяча. Окремої уваги заслуговує книга В. Сергійчука “Українські державники: Всеволод Петрів”³. У ній підсумовано і опрацьовано більшість основних матеріалів про біографію українського генерала та його внесок в українське військове будівництво. Проте, аналізу використання українських військових традицій в армії УНР, здійсненого В. Петрівим, все ще приділено недостатню увагу.

Окремо відзначимо, що на дотичну тематику, але стосовно доробку колеги В. Петріва – генерала М. Капустянського, нами було підготовлено публікацію, і цей досвід допоміг здійснити дане дослідження⁴.

При цьому, існує значний доробок українського генерала, що включає як його спогади⁵, так і низку опублікованих матеріалів⁶ (багато з них вміщені у об’єднаному виданні з редактованими мемуарами). Проте їхнього огляду в напрямку виокремлення та аналізу воєнних традицій минулого та впливу на події Української революції досі не проведено. Відповідно це зумовлює доцільність представленої статті.

¹ Віктор Голубко, *Армія Української Народної Республіки. 1917–1918: утворення та боротьба за державу*. (Львів: Кальварія, 1997), 1–275.; Maciej Krotofil, *Siły zbrojne Ukrainiejskiej Republiki Ludowej (listopad 1918 r.–grudzień 1919 r.)*. (Київ: Stylos, 2011).; Микола Литвин і Кім Науменко. *Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали та адмірالی*. (Львів; Харків: “Видавництво Сага”, 2007), 1–244.; Павло Ткачук, *Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр.* (Львів, 2009), 1–312.; Ярослав Тинченко, *Українські збройні сили: березень 1917–листопад 1918 р.* (Київ: Темпора, 2009), 1–480.

² Ярослав Гриневич, “Всеволод Петрів,” *Голос Комбатанта*, № 7 (13), (1960): 3–7.; Ірина Войцехівська, “Географія джерельної бази до вивчення життєвого шляху військового міністра УНР Всеволода Петріва.” *Історико-географічні дослідження в Україні*, 5 (2001): 216–225; Віктор Голубко, “Полководці Симона Петлюри,” у *Польща та Україна в боротьбі за незалежність 1918–1920.*, ред. Тадеуш Кшонстек, (Варшава: 2010), 92–109.; Ярослав Тинченко, *Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. 1.* (Київ: Темпора, 2007), 334.

³ Володимир Сергійчук, *Українські державники: Всеволод Петрів*. (Київ: ПП Сергійчук М. І., 2008), 1–295.

⁴ Данило Задунайський, “Огляд українського військового мистецтва періоду Визвольних змагань 1917–1921 рр. у працях генерала М. Капустянського,” *Військово-науковий вісник*, Випуск 38 (2022): 54–64.

⁵ Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921)*, ч. 1. (Львів: Червона Калина, 1927), 1–180.; Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921)*, ч. 2. (Львів: Червона Калина, 1928), 1–184.; Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921)*, ч. 3. (Львів: Червона Калина, 1930), 1–164.; Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921)*, ч. 4. (Львів: Червона Калина, 1931), 1–117.; Всеволод Петрів, *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини*. (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2002), 237–623.

⁶ Всеволод Петрів, *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Листи*. (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2004), 1–628.; Всеволод Петрів, *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини*. (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2002), 1–693.

Спершу звернемо увагу на становлення Всеволода Петріва як дослідника теорії війни і притаманні йому риси. Варто наголосити на тому, що характерні стилю українського вченого чіткість, лаконічність і логічність формулювань частково були набуті упродовж навчання у військових закладах і перебування на службі, участі у війні. Зокрема про такі схильності В. Петріва зазначала дослідниця його архівних матеріалів, Ірина Войцехівська. Важливим став її наголос на тому, що документи й праці Всеволода Миколайовича були у чіткому і логічному смисловому зв'язку, а виклад думок, подій і фактів, їхня прив'язка до ситуації були досить гарно узгоджені та структуровані.⁷ Для будь-якого дослідника такі риси важливі, а особливо для того, який працює у напрямку воєнної історії, чи теорії війн і воєнного мистецтва.

В. Петрів здобув класичну військову освіту. Він закінчив Володимирський Київський кадетський корпус, перше військове Павлівське училище (1902) і Миколаївську академію генерального штабу (1910) за першим розрядом.⁸ Військова діяльність також була неабияка. Упродовж Першої світової війни Всеволод Петрів став полковником⁹, та його успішні дії знайшли визнання у нагородженні георгіївською зброєю і багатьма орденами.¹⁰ Але такий послужний список ще не є аргументом на користь приналежності до знаних теоретиків війни.

Найважливішу роль у становленні дослідника відіграють наукові праці та публікації. Тому потрібно зазначити, що фахові дослідження у царині воєнної історії та мистецтва Всеволод Петрів почав ще у молодому віці. Значну увагу цій справі він приділяв під час навчання у Миколаївській академії, а також у часи подальшого викладання і читання лекцій на воєнну тематику, публікацій відповідних розвідок¹¹. Звернемо увагу на два цікавих факти, що в той час проявив уже сформований дослідник. Перший – використання псевдоніму “Варяг” у публікаціях (зокрема “Схема Розвідки”)¹². Ймовірно таке псевдо мало підкреслити походження предків В. Петріва зі Скандинавії і його шанобливе ставлення до цього. Другий важливий елемент – зацікавлення українською козацькою спадщиною і визначення її як характерної, самобутньої складової українського народу і його воєнного мистецтва¹³. Таке розуміння вірогідно

⁷ Ірина Войцехівська, “Географія джерельної бази до вивчення життєвого шляху військового міністра УНР Всеволода Петріва.” *Історико-географічні дослідження в Україні*, 5 (2001): 222.

⁸ Ярослав Тинченко, *Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921)*. Кн. 1. (Київ: Темпора, 2007), 334.

⁹ Ярослав Гриневич, “Всеволод Петрів,” *Голос Комбатанта*, № 7 (13), (1960): 3.

¹⁰ Віктор Голубко, “Полководці Симона Петлюри,” у *Польща та Україна в боротьбі за незалежність 1918–1920.*, ред. Тадеуша Кшонстка, (Варшава: 2010), 98.

¹¹ Володимир Сергійчук. “Своєї честі не віддав нікому,” у *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини.*, ред. Ніна Радванська, (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2002), 17–18.

¹² Ярослав Гриневич, “Всеволод Петрів,” *Голос Комбатанта*, № 7 (13), (1960): 3.

¹³ Володимир Сергійчук, “Своєї честі не віддав нікому,” у *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини.*, ред. Ніна Радванська, (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2002), 17–18.

сприяло формуванню у В. Петріва української ідентичності (зокрема завдяки історичному зв'язку боротьби його предків разом з українцями – козаками проти московських військ) і відповідно негативне ставлення до Російської імперії, що зрештою вплинуло на обрання шляху підтримки УНР.

Найбільше праць і публікацій, Всеволод Петрів здійснив вже в еміграції. Крім цього, чимало з його матеріалів зберігаються у його родинному архіві. Частина з них була опублікована у вже згадуваних книгах “Військово-історичні праці. Листи” та “Військово-історичні праці. Спомини”¹⁴.

Оцінюючи те значення, яке українські військові традиції минулого відігравали у період 1917–1921 рр., варто зазначити на досить широкому трактуванні цієї категорії у працях В. Петріва. Можна зауважити одразу декілька напрямків, які більш загально можна окреслити як військово-прикладний, соціально-політичний, культурний. При цьому окреслені вище шляхи використання спадщини стосуються тільки тих складових, які безпосередньо впливали на особливості воєнного мистецтва того часу, а загальний вплив на суспільство звичайно був більш широким, що проте виходить за рамки теми даного дослідження.

Які ж епохи в українській історії найяскравіше виділяються щодо воєнних традицій, що збереглися і використовувались українськими військами у часи 1917–1921 рр.? На це питання ми знаходимо відповідь у праці В. Петріва “Суспільство й військо”, яка окреслена наступним чином: “народ, який... у IX та X віках вів боротьбу з візантійською державою і суходолом ходив у великі походи, по Кавказ і Дунай; який у XV. та XVI. століттях, знаходячись у головній своїй масі під чужим пануванням, зумів зорганізувати своєрідні, могутні сили, що... примушували тремтіти велику тоді і цілому світові страшну Туреччину... який героїчним вибухом поновив на початку XVII століття свою державу... який, знову поневолений і нищений морально й фізично протягом трьох віків чужого панування, зумів заховати, хоч у частині своїй, стару організацію свою, кров'ю Кубанців уписував численні сторінки слави в чужу московську золоту книгу, кров'ю своїх кращих синів у чужих рядах червонив простори Європи...”¹⁵.

У наведеній вище цитаті автор виділив найбільш знакові періоди, у яких українське воєнне мистецтво було проявлено досить яскраво і мало визначні успіхи. При цьому, помітно, що генерал особливо наголосив на безперервності військових традицій українців, що збереглися від часів існування запорозького козацтва через кубанських козаків до початку XX ст. Враховуючи, що ті елементи, що використовувались у воєнному мистецтві у широкому сенсі цього поняття (включно з військовим будівництвом, організацією, управлінням тощо) у часи Української Революції 1917–1921 рр. і мали відповідники у минулому, є

¹⁴ Всеволод Петрів, *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Листи*. (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2004), 1–628.; Всеволод Петрів, *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини*. (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2002), 1–693.

¹⁵ Всеволод Петрів, *Суспільство й військо: Соціально-історичний нарис*. (Прага – Берлін: “Нова Україна”, 1924), 21–22.

прямим використанням спадщини попередніх часів чи їхнім пристосуванням до нових викликів, спробуємо виділити найбільш значні, що знайшли відображення в оцінках В. Петріва.

Перейдемо до розгляду в яких саме напрямках відбувалось використання досвіду минулих часів. Окрему увагу Всеволод Петрів приділив ідеї організації і підготовки людей до ведення бойових дій. У цьому напрямку він наголошував на системі військової служби, мобілізації (зокрема використання принципів загального обов'язку, формуванню підрозділів за земляцьким принципом, рівність у несенні служби тощо) і як повинно відбуватись у нових збройних силах відповідно до його аналізу попередніх здобутків¹⁶. Звичайно, можна побачити узагальнення та деяке спрощення в оцінці попереднього досвіду, проте визначені засади не тільки логічні для збройних сил, але тією чи іншою мірою майже всі вони застосовувались у часи Української революції. Цікаво, але значною мірою рекомендовані українським генералом параметри до організації військового обов'язку діють навіть у сучасних Збройних Силах України.

Оцінюючи стан війська і успіхи попередніх періодів, В. Петрів наголошує на значних здобутках у діяльності Б. Хмельницького і вдале використання ним військових перемог для досягнення успіхів на інших напрямках (політичних, дипломатичних тощо) внаслідок того, що: "...зрештою, як і завжди, політичні акції могли спиратися лише на реальну силу, виявою якої була та й є армія."¹⁷ Значною мірою це відсилає нас до того, що достатньої уваги цьому аспекту, на жаль, не було приділено в часи існування УНР, коли Всеволод Петрів акцентував на важливості армії для існування держави. Частково зазначена вище думка перегукується з ідеями, озвученими К. Клаузевіцем, що також наголошував на взаємовпливах і залежності політики і військової сили.¹⁸ Крім того, підсумки аналізу військових перемог Б. Хмельницького, на думку В. Петріва засвідчують, що: "...розглянуті операції є прикладом того, що може створити український військовий геній в умовах, що хоч трохи дають змогу чинів, геній яких базує свої вчинки бодай на інтуїтивному розумінні української військової традиції, сполученої з загальними висновками військової штуки (мистецтва – Д.З.)."¹⁹ Ці слова досить доцільно можна використати і до окреслення ставлення до можливостей реалізації потенціалу діячами й у інші періоди.

¹⁶ Всеволод Петрів, *Суспільство й військо: Соціально-історичний нарис*. (Прага – Берлін: "Нова Україна", 1924), 44–48.

¹⁷ Всеволод Петрів, "Стратегічні операції Богдана Хмельницького під час війни 1648–1649 років," у *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини.*, ред. Ніна Радванська, (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2002), 146.

¹⁸ Carl von Clausewitz, *On War*. (NJ, Princeton: Princeton University Press, 1989), 87.

¹⁹ Всеволод Петрів, "Стратегічні операції Богдана Хмельницького під час війни 1648–1649 років," у *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини.*, ред. Ніна Радванська, (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2002), 185.

Якщо враховувати висновки про історичну військову спадщину запорозьких козаків вже на початку XVIII ст., знаходимо подібні висновки Всеволода Петріва. Зокрема він наголосив: "...навіть в умовах надто несприятливих виявився український військовий геній в чинах української народної сили – Запорожжя під орудою кошового отамана Костя Гордієнка. Ознаки цієї української військової традиції і штуки мусимо ми шукати в цілій нашій історії та на її підвалинах будувати збройну силу нації для нації, народні трудові маси під цим словом розуміючи"²⁰. При цьому, ймовірно внаслідок незначного використання воєнного мистецтва минулих періодів (чи складність у точному віднесенні застосованих прийомів до використання минулої спадщини) у часи Української революції на стратегічному й операційному рівні помітні тільки деякі альянзи до них у роботах В. Петріва. Проте ми знаходимо більшою мірою аналіз подій, здійснений генералом, що стосується використання військової спадщини у тактичному вимірі. Найбільш яскравим став приклад застосування тактики бою "лавою"²¹. Внаслідок того, що змін зазнали тільки деякі види озброєння, під впливом науково-технічного прогресу, принцип застосування "лави" зберіг свій основний зміст. До речі, на саме такий вимір застосування лави козаками в роки Першої світової війни звернув увагу сучасний дослідник В. Задунайський²².

Це дуже характерний елемент в українському воєнному мистецтві і його використання на початку XX ст. дуже цікаве і важливе в розумінні того, наскільки збереглися військові традиції минулого. Крім цього, низка тактичних прийомів і військових хитрощів (стратегем) також не зазнали значних змін і продовжували використовуватись українськими бійцями. Підтвердженням цього стали публікації В. Задунайського, в яких автор проаналізував використання козацьких стратегем (військових хитрощів) українськими збройними утвореннями революційної доби²³. Мова йде не тільки про кубанських козаків, але й воїнів УНР та повстанців-махновців.

²⁰ Всеволод Петрів, "Московсько-Українська війна (1708–1711 рр.)," у *Петрів Всеволод. Військово-історичні праці. Спомини.*, ред. Ніна Радванська, (Київ: Українська Видавнича Спілка, 2002), 203.

²¹ Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921) ч. 2.* (Львів: Червона Калина, 1928), 148–150.

²² Вадим Задунайський, "Використання "лави" козацькою і польською кавалерією напередодні та під час Першої світової війни," *Проблеми історії України XIX–початку XX ст.*, випуск XII (2006): 262–267.

²³ Вадим Задунайський, "Спогади Ф. І. Єлісєєва – джерело вивчення воєнного мистецтва кубанської козацької кінноти під час антибільшовицького повстання у Кавказькому відділі весною 1918 р.," *Військово-науковий вісник*, Випуск 35 (2021): 125–141; Вадим Задунайський, "Військова хитрість "заскочити зненацька" в перших боях махновців і кубанських козаків–повстанців у 1918 р.," у *Lituanistyka I wschodoznawstwo*, ред. Jan Jurkiewicz, Grzegorz Błaszczuk, Grzegorz Skrukwa, Marta Studenna–Skrukwa, (Poznań: Wydział Historii UAM, 2020), 359–369.; Вадим Задунайський, "Вимір застосування козацького бойового і воєнного мистецтва українськими збройними формуваннями в 1917–1920-х рр.: окремі аспекти," у *Матеріали міжнародного науково-інформаційного круглого столу "КОЗАЦЬКИЙ ФАКТОР" у сучасній російсько-українській війні й досвід XX ст.*, ред. Вадим Задунайський, (Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2023), 11–21.

Воєнна спадщина минулого використовувалась не тільки у бойових діях. Значний вплив вона мала й на інші елементи воєнного мистецтва. Найбільш помітним і важливим стало використання давніх традицій у роботі з особовим складом і проведенням комплексу дій, що належать до морально-психологічного забезпечення підрозділів. Про це зокрема неодноразово йшлося у спогадах українського генерала, коли воїни спілкувались і розповідали про минуле, співали історичних пісень, наводили приклади військових дій предків (переважно розповідали про бої козаків), наголошували на спільній колективній пам'яті тощо²⁴. Усе це позитивно впливало на моральний стан і завзятість військових.

Дуже важливу роль для боєздатності підрозділу відігравали і продовжують відігравати стосунки в колективі. Щодо українських формувань у 1917–1921 рр., то вони також приділяли цьому значну увагу. Досить часто ініціатива йшла від рядових військових. Наприклад, у загонах під керівництвом Всеволода Петріва воїни керувались зразками козацької військової демократії, на яку вплинули наслідки революційної ситуації, а самого українського генерала (на той час він мав ще звання полковника), як і очільників полку, було обрано на посади виборами, проведеними товариством²⁵. Характерними були й особливості у спілкуванні. Зокрема до В. Петріва як командира полку звертались: “Батько”, що було давнім козацьким звичаєм²⁶. Відповідно, принципи, за якими відбувалось впорядкування частини, не обмежувалися впливом тільки на згадані елементи, а охоплювали й інші аспекти в колективних відносинах. Це своєю чергою зумовлювало використання схожих підходів до життєдіяльності військових як у минулому їхніх предків.

Помітною складовою використання давніх військових традицій стало запровадження різноманітних зовнішніх ознак у підрозділах. Найбільше елементів, про які йшлося у працях В. Петріва, були пов'язані з військовою термінологією (особливо застосування рангово-посадової системи), коли усі рядові називались козаками, що зокрема було не тільки виявом настроїв суспільства, але зумовлено офіційно затвердженими термінами. Більш неофіційним виявом були назви підрозділів. Зокрема кінний полк під керівництвом В. Петріва назвали ім. Костя Гордієнка²⁷. Поширеними були також й інші назви підрозділів і частин армії УНР, що були пов'язані з українською історичною військовою спадщиною (Запорозький Корпус, Слобідський Кіш, Корпус Січових Стрільців тощо).

Окремо слушно наголосити на використанні військових традицій в елементах уніформи та зовнішнього вигляду військових. Так, багато бійців і їхніх командирів

²⁴ Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921) ч. 2.* (Львів: Червона Калина, 1928), 128, 130, 176.

²⁵ Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921), ч. 1.* (Львів: Червона Калина, 1927), 40–41, 52–53.

²⁶ Там само, 41, 44, 61, 79.

²⁷ Там само, 48.

у різних військових частинах намагались використовувати одяг, що мав схожість з давніми зразками (переважно запорозькими) і носити зачіски – оселедці й вуса²⁸. Такі атрибути в поєднанні з елементами, переліченими вище, мали комплексний вплив на військових, і сприяли їхньому опертю на національні традиції, які у підсумку не тільки допомагали у воєнному протистоянні з противниками, але й посилювали національно-політичну свідомість. Важливо, що більшість ініціативи походила не від владних структур, а від представників суспільства (переважно людей, які були учасниками Першої світової війни). Тому військовики краще сприймали і використовували військову спадщину минулого.

Отже, використовуючи доробок Всеволода Петріва, нам вдалося виділити декілька основних напрямів використання української військової спадщини в часи Української революції. Серед військово-прикладного спрямування більш активно було застосовано елементи військових традицій на тактичному рівні, а на оперативно-стратегічному – меншою. Також використовували воєнний досвід попередніх часів і для морально-психологічного забезпечення, в роботі з особовим складом, у термінології, елементах уніформи, у комунікації тощо. При цьому значну роль відіграло усвідомлення важливості такого застосування й ініціатива, що йшла від бійців. Особливо цікавим, але логічним стало використання української козацької тематики у всіх зазначених напрямках. Всеволод Петрів у своїх працях не дарма приділив значну увагу саме козацьким військовим традиціям і вважав їх одними з найважливіших у використанні для успішної визвольної боротьби українського народу. Він наголошував на тому, що було перевірено на практиці й мало позитивний вплив на військових. Тому він підкреслював, що потрібне не тільки ознайомлення з досягненнями науково-технічного прогресу і знання загальних принципів воєнного мистецтва, але й використання національної військової спадщини, що сприятиме ефективнішому веденню бойових дій та успіху на війні. Відповідно, окреслені у цій статті напрямки застосування українських воєнних традицій минулого у часи Української революції потребують більш поглибленого аналізу і ми вважаємо доцільним заохочувати дослідників продовжувати вивчення цієї теми.

²⁸ Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921)*, ч. 1. (Львів: Червона Калина, 1927), 119, 125, 147; Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921)* ч. 2. (Львів: Червона Калина, 1928), 46–47; Всеволод Петрів, *Спомини з часів української революції (1917–1921)*, ч. 3. (Львів: Червона Калина, 1930), 4, 6.

**THE ROLE OF UKRAINIAN MILITARY TRADITIONS IN THE MILITARY ARTS
OF THE UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC'S ARMY: AN ASSESSMENT
BY GENERAL VSEVOLOD PETRIV**

Danylo ZADUNAISKYI
Ivan Franko National University of Lviv
Department of Local History
Universytetska str., 1, Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: zadunayets@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5871-3658

The Ukrainian revolution of 1917–1921 stands as a pivotal period not only in the annals of Ukraine but also in global history. During this time, a fierce struggle unfolded within the confines of the disintegrated Russian Empire, with military forces assuming an increasingly pivotal role. Consequently, the relevance of ancient military traditions became more pronounced. Vsevolod Petriv, a distinguished figure within the Ukrainian People's Republic Army (UPRA), emerged as a renowned theoretician and scholar of war, making a substantial contribution to the exploration of Ukrainian military art. The central theme of this article revolves around delineating the impact of historical Ukrainian military traditions on the UPRA during 1917–1921, drawing from the extensive works of Vsevolod Petriv.

Vsevolod Petriv received a formidable education from esteemed military institutions of the Russian Empire, including the Volodymyr Kyiv Cadet Corps, the inaugural Pavlov Military School (1902), and the Mykolaiv Academy of the General Staff (1910), where he graduated with distinction. Despite the imperial assimilation policies, Petriv maintained a steadfast connection with his ancestors who resisted Muscovy, and he exhibited a keen interest in the Ukrainian Cossack heritage. Consequently, during the Ukrainian Revolution, Petriv aligned himself with the cause of the Ukrainian People's Republic (UPR), earning the rank of general for his battlefield successes. Following the defeat against the Bolsheviks, he transitioned primarily into a role as a scholar and prolific author, contributing significantly to military history and the theories of war and military art.

Petriv's research delved into the nuances of Ukrainian military art throughout history, covering epochs such as Kievan Rus', the era of Ukrainian Cossacks, and more. He underscored the continual preservation of Ukrainian Cossack military traditions from the Zaporizhzhya Sich to the existence of the Kuban Cossack army. Particular attention was given to the endeavors of Hetman Bohdan Khmelnytskyi and Koshovyi Otaman Kost' Gordienko. Petriv championed the notion of building a formidable army during the Ukrainian revolution and drew parallels between military force, politics, and diplomacy, echoing certain ideas akin to those of Carl Clausewitz.

Petriv articulated various levels of applying Ukrainian military traditions on the battlefield—ranging from tactical to operational and strategic spheres. He observed the systematic utilization of ancient Ukrainian military traditions, such as the “lava” combat principle, which resembled combined action but incorporated a more intricate system of interaction among small groups of fighters. The application of Ukrainian military traditions extended to mobilization, uniform, ranks, and moral and psychological support. Many of Petriv's conclusions remain pertinent today and find implementation in the contemporary Armed Forces of Ukraine.

The integration of Ukrainian military traditions from the past into the UPRA was substantial, with the Ukrainian Cossack theme featuring prominently. This was evident in the adoption of “lava” combat tactics, the official nomenclature of military ranks (cossack for private, polkovnyk for colonel, etc.), and the uniform, which bore a resemblance to the attire of Zaporizhzhyan Cossacks. Ukrainian military traditions exerted a notable influence on morale and psychological support. Vsevolod Petriv attested to the efficacy of these traditions during the Ukrainian revolution, underscoring the importance of leveraging ancient Ukrainian military practices to achieve victory.

Keywords: Ukraine, military traditions, military art, Ukrainian People's Republic Army, Vsevolod Petriv, Ukrainian revolution, Cossacks.

REFERENCES

- Clausewitz, Carl von. *On War*. NJ, Princeton: Princeton University Press, 1989. (in English)
- Holubko, Viktor. “Polkovodtsi Symona Petliury”. U *Polshcha ta Ukraina v borotbi za nezalezhnist 1918–1920.*, za redaktsiieiu Tadeush Kshonstek. (Warszawa: 2010). (in Ukrainian)
- Holubko, Viktor. *Armiiia Ukrainskoi Narodnoi Respubliki. 1917–1918: utvorennia ta borotba za derzhavu*. Lviv: Kalvariia, 1997. (in Ukrainian)
- Hrynevych, Yaroslav. “Vsevolod Petriv.” *Holos Kombatanta*, № 7 (13) 1960: 3–7. (in Ukrainian)
- Krotofil, Maciej. *Siły zbrojne Ukrainńskiej Republiki Ludowej (listopad 1918 r.–grudzień 1919 r.)*. Kijów: Stylos. 2011. (in Polish)
- Lytvyn, Mykola ta Naumenko, Kim. *Zbroini syly Ukrainy pershoi polovyny XX st. Heneraly ta admiraly*. Instytut ukrainoznavstva imeni I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. Lviv; Kharkiv: “Vydavnytstvo Saha”, 2007. (in Ukrainian)
- Petriv, Vsevolod. *Moskovsko-Ukrainska viina (1708–1711 rr.)* u “*Petriv Vsevolod. Viiskovo-istorychni pratsi. Spomyny*, za redaktsiieiu Nina Radvanska. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka, 2002. (in Ukrainian)
- Petriv, Vsevolod. “Stratehichni operatsii Bohdana Khmelnytskoho pid chas viiny 1648–1649 rokiv.” u *Petriv Vsevolod. Viiskovo-istorychni pratsi. Spomyny*, za redaktsiieiu Nina Radvanska. (Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka, 2002). (in Ukrainian)
- Petriv, Vsevolod. *Petriv Vsevolod. Viiskovo-istorychni pratsi. Lysty*. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka, 2004. (in Ukrainian)
- Petriv, Vsevolod. *Petriv Vsevolod. Viiskovo-istorychni pratsi. Spomyny*. Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka, 2002. (in Ukrainian)
- Petriv, Vsevolod. *Spomyny z chasiv ukrainskoi revoliutsii (1917–1921)*, ch. 1. Lviv: Chervona Kalyna, 1927. (in Ukrainian)
- Petriv, Vsevolod. *Spomyny z chasiv ukrainskoi revoliutsii (1917–1921)*, ch. 2. Lviv: Chervona Kalyna, 1928. (in Ukrainian)
- Petriv, Vsevolod. *Spomyny z chasiv ukrainskoi revoliutsii (1917–1921)*, ch. 3. Lviv: Chervona Kalyna, 1930. (in Ukrainian)
- Petriv, Vsevolod. *Spomyny z chasiv ukrainskoi revoliutsii (1917–1921)*, ch. 4. Lviv: Chervona Kalyna, 1931. (in Ukrainian)
- Petriv, Vsevolod. *Suspilstvo y viisko: Sotsiialno-istorychnyi narys*. Praha – Berlin: “Nova Ukraina”, 1924. (in Ukrainian)
- Serhiichuk, Volodymyr. “Svoiei chesti ne viddav nikomu”. U *Petriv Vsevolod. Viiskovo-istorychni pratsi. Spomyny.*, za redaktsiieiu Nina Radvanska. (Kyiv: Ukrainska Vydavnycha Spilka, 2002). (in Ukrainian)
- Serhiichuk, Volodymyr. *Ukrainski derzhavnyky: Vsevolod Petriv*. Kyiv: PP Serhiichuk M. I., 2008. (in Ukrainian)
- Tkachuk, Pavlo. *Sukhoputni viiska Ukrainy doby revoliutsii 1917–1921 rr.* Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU, Lvivskiyi instytut Sukhoputnykh viisk NU “LP” Lviv, 2009. (in Ukrainian)
- Tynchenko, Yaroslav. *Ofiterskyi korpus Armii Ukrainskoi Narodnoi Respubliki (1917–1921)*. Kn. 1. Kyiv: Tempora, 2007. (in Ukrainian)
- Tynchenko, Yaroslav. *Ukrainski zbroini syly: berezen 1917–lystopad 1918 r.* Kyiv: Tempora, 2009. (in Ukrainian)

- Voitsekhivska, Iryna. "Heohrafiia dzherelnoi bazy do vyvchennia zhyttievoho shliakhu viiskovoho ministra UNR Vsevoloda Petryva." *Istoryko-heohrafichni doslidzhennia v Ukraini*, 5 (2001): 216–225. (in Ukrainian)
- Zadunaiskyi, Danylo. "Ohliad ukrainskoho viiskovoho mystetstva periodu Vyzvolnykh zman 1917–1921 rr. u pratsiakh henerala M. Kapustianskoho." *Viiskovo-naukovyi visnyk*, Vyp. 38 (2022): 54–64. (in Ukrainian)
- Zadunaiskyi, Vadym. "Spohady F. I. Yelisieieva – dzherelo vyvchennia voiennoho mystetstva kubanskoi kozatskoi kinoty pid chas antybilshovytskoho povstannia u Kavkazkomu viddili vesnoi 1918 r." *Viiskovo-naukovyi visnyk*, Vyp. 35 (2021): 125–141. (in Ukrainian)
- Zadunaiskyi, Vadym. "Viiskova khytrist "zaskochyty znenatska" v pershykh boiakh makhnovtsiv i kubanskykh kozakiv-povstantsiv u 1918 r." U *Lituanistyka i wschodoznawstwo za redaktsiieiu Jan Jurkiewicz, Grzegorz Blaszczyk, Grzegorz Skrukwa, Marta Studenna–Skrukwa*. Poznań: Wydział Historii UAM, 2020. (in Ukrainian)
- Zadunaiskyi, Vadym. "Vykorystannia "lavy" kozatskoiu i polskoiu kavaleriieiu naperedodni ta pid chas Pershoi svitovoi viiny." *Problemy istorii Ukrainy XIX–pochatku XX st.*, vyp. XII (2006): 262–267. (in Ukrainian)
- Zadunaiskyi, Vadym. "Vymir zastosuvannia kozatskoho boiovoho i voiennoho mystetstva ukrainskymy zbroinymy formuvanniamy v 1917–1920-kh rr.: okremi aspekty." u *Materialy mizhnarodnoho nauково-informatsiinoho kruhloho stolu "KOZATSKYI FAKTOR" u suchasnii rosiisko–ukrainskii viini y dosvid XX st.*, za redaktsiieiu Vadym Zadunaiskyi. (Lviv: Vydavnytstvo Ukrainskoho katolytskoho universytetu, 2023). (in Ukrainian)